

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-44>

УДК 338.43: 339.166

ПОТЕНЦІАЛ РИНКУ КАВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

POTENTIAL OF THE COFFEE MARKET IN UKRAINE AND THE WORLD

Россоха Володимир Васильовичдоктор економічних наук, професор,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9208-8948>**Rossokha Volodymyr**

The National University «Kyiv-Mohyla Academy»

У статті висвітлено проблеми стану й потенційних можливостей подальшого розвитку ринку кави. Дано визначення ринку. З'ясовано, що ринок кави характеризується досконалою конкуренцією, нееластичністю попиту, інституціональним забезпеченням справедливої торгівлі й сприяння розвитку кавової індустрії. Обґрунтовано популярність кави в повсякденному побуті та її роль у світовій економіці. Проаналізовано динаміку світового виробництва кави та регіонів її вирощування. Окреслено категорії кави за якістю продукту, зміни на ринку кави, спричинені пандемією COVID-19. Проведено сегментацію ринку кави. Встановлено динамічне зростання попиту на каву та споживання кави в різних місцях і регіонах світу, а також зростання чисельності фірмових кав'ярень. Розглянуто спектр проблем, на основі яких формуються сучасні тренди ринку кави. Опрацьовано кавове споживання в Україні, визначено його світову частку, регіони лідери реалізації кави, обсяг роздрібного товарообігу кави. Проаналізовано динаміку імпорту й експорту кави, структуру обсягів постачання найбільших країн-експортерів, смаки й уподобання споживачів кави, тенденції на ринку кав'ярень в Україні. Встановлено, що поширення популярності спеціальної кави пов'язано зі зростанням кількості інновацій у кавовій індустрії. Обґрунтовано визначення, переваги, обсяг ринку спеціальної кави та перспективи його розвитку. Окреслено основних постачальників свіжообсмаженої кави преміум-класу для українського ресторанного бізнесу та структуру постачальників кави для Skrepkiy Coffee. Виділено переваги елітних сортів кави.

Ключові слова: кави, ринок, сегментація, виробництво, споживання, попит, динаміка, експорт, імпорт.

The article highlights the issues related to the current state and potential development opportunities of the coffee market. It defines the market, which operates under the influence of economic laws of demand, supply, monopoly, competition, demand elasticity, market value, and market equilibrium. It was found that the coffee market is characterized by perfect competition, inelastic demand, the assurance of fair trade by international organizations, and the promotion of the coffee industry's development. The popularity of coffee is substantiated by its invigorating effect and its role in supporting daily life and the global economy. The dynamics of global coffee production and the regions where it is grown are analyzed. It was established that the total global coffee production increased by 15.9% during the period under study and is described by a power function with a high approximation coefficient (R^2). Arabica dominates the coffee bean segment with a 70% market share. However, it is characterized by cyclical production due to climate changes and the reduction of coffee plantations, and thus is described by a power function with a low (R^2) value. Robusta accounts for 25% of global demand, and its production dynamics are more stable over time compared to Arabica coffee, with a higher (R^2) coefficient of the power function. The article outlines coffee categories by product quality and changes in the coffee market caused by the COVID-19 pandemic. Coffee market segmentation was conducted. The dynamic growth in demand for coffee and its consumption in various places and regions of the world, as well as the increase in the number of branded coffee shops, were established. A spectrum of issues forming the current coffee market trends was considered. Coffee consumption in Ukraine was examined, its global share determined, leading coffee-selling regions identified, and the volume of retail coffee trade was analyzed. The dynamics of coffee imports and exports, described by polynomial functions with approximation coefficients of 0.959 and 0.4219, respectively, were analyzed, along with the supply structure of the largest exporting countries, coffee consumers' tastes and preferences, and trends in the coffee shop market in Ukraine. It was found that the growing popularity of specialty coffee is associated with an increase in innovations within the coffee industry. The definition, benefits, market volume, and prospects for the development of specialty coffee were substantiated. The main suppliers of freshly roasted premium coffee for the Ukrainian restaurant business and the supply structure of coffee for Skrepkiy Coffee were identified. The advantages and disadvantages of elite coffee varieties were highlighted.

Keywords: coffee, market, segmentation, production, consumption, demand, dynamics, export, import.

Постановка проблеми. Ринок являє собою стихійний порядок ефективної самоорганізації економічної системи, що здійснюється під впливом дії законів попиту, пропозиції, монополії, конкуренції, еластичності попиту, ринкової вартості та ринкової рівноваги і включає сукупність властивих йому соціально-економічних процесів у сфері виробництва, розподілу, обміну й споживання. Функціонування ринкового механізму господарювання в суспільстві регулюється також вимогами формальних інститутів координації й контролю, що включають державні нормативно-правові акти захисту прав споживачів і виробників, та неформальних інститутів – домовленостей серед учасників різноманітних об'єднань товаровиробників і споживачів для ефективної взаємодії та захисту своїх інтересів.

Будь-який ринок товарів має свої особливості. Ринок кави характеризується досконалою конкуренцією, нееластичністю попиту, наявністю Міжнародної організації маркування справедливої торгівлі (*Fair Trade Certified*) з універсальними стандартами та етикетками, високою популярністю напою, зростанням виробництва і попиту, сегментацією ринку, що базується на брэндах, ціні, вартості, якості, поведінкових, демографічних, психографічних та географічних відмінностях. Ринок кави врегульовується також Міжнародною організацією з кави (*International Coffee Organization*), яка сприяє стабілізації цін на сировину для відшкодування витрат на вирощування кави, стимулюванню росту споживацького попиту на основі цінової політики, впровадженню інноваційних технологій виробництва.

Успішне функціонування ринку кави сприяє розвитку кавової індустрії для виробництва обладнання, створенню робочих місць, розвитку малого підприємництва та інновацій у приготуванні кавових напоїв, підвищенню рівня культури споживання кави, податкових надходжень до бюджету країни. Водночас ринок кави в умовах мінливого маркетингового середовища відкриває нові можливості й обмеження розвитку цієї галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості глобального ринку кави, який функціонує в умовах зростаючого попиту й на 90% контролюється транснаціональними компаніями, та чинники впливу на ринок кави в Україні досліджує Б. Духницький [1]. Структуру експорту й імпорту, частку кожної із підгруп кави, обсяги роздрібної торгівлі та

тенденції розвитку українського ринку кави вивчають К. Воробйов і Н. Гуржій [2]. Етапи становлення та основні фактори впливу на розвиток кавової індустрії в Україні опрацьовують А. Вітюк, А. Залєвська [3]. Формування виробництва на основі імпортованої сировини та комерційної діяльності для побудови кавової індустрії розглядає О. Громик [4]. Основні чинники сприяння розвитку ринку кави як в Україні, так і світі з прогнозуванням обсягів та встановленням тенденцій до зростання місткості вітчизняного ринку визначають Н. Косар, Н. Кузьо, О. Сворень [5]. Динаміку виробництва та імпорту кави в Україні, залежності між зростанням попиту на каву серед споживачів і збільшенням кількості закладів громадського харчування простежує О. Карнаушенко [6]. Зазначені автори публікацій зробили значний внесок у аналітичне висвітлення досліджених ними питань формування і розвитку ринку кави. Виникає необхідність синтезу подальшого дослідження й обґрунтування потенціалу розвитку ринку кави у взаємозв'язку із зовнішніми і внутрішніми можливостями виробництва і споживання цього продукту, який щодня посідає чимраз важливіше місце у житті суспільства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є опрацювання стану та тенденцій змін зовнішніх і внутрішніх чинників потенціалу розвитку ринку кави в Україні та світі в нестабільному маркетинговому середовищі.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети опрацьовано наукові праці вітчизняних і закордонних дослідників, використано інформаційні матеріали статистичних та довідкових видань, публікації авторів із досліджуваної проблеми, системний підхід та загальнонаукові методи функціонально-структурного та порівняльного аналізу, синтезу й класифікацій. Визначення загальних тенденції зміни показників у часі здійснено за допомогою степеневих та поліноміальних функцій, які за коефіцієнтом апроксимації дають вищу точність аналітичного вирівнювання рядів динаміки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кава не належить до продуктів харчування першої необхідності. Вона набула популярності завдяки ефекту бадьорості та підтримки тону при споживанні в повсякденному ритмічному житті людини. Зростання попиту на неї стало зростання розуміння користі вживання кави для здоров'я. Населення світу щорічно випиває 500 млрд чашок

кави. Лідирує у споживанні кави Фінляндія – 1680 чашок кави в рік.

Для вирощування кави придатні кліматичні умови 80 країн світу, однак у промислових масштабах її виробляють лише 50 із них. Галузь кави відіграє важливу роль у світовій економіці. У 2023 р. розмір ринку кави оцінювався у 123,7 млрд дол. США. За період 2024–2032 рр. він зросте від 130,04 до 185,14 млрд дол. США при середньорічному темпі зростання за прогнозом 4,51% [7]. Завдяки цій галузі понад 125 млн осіб заробляють собі на життя. Більшість з них фермери, які займаються вирощуванням кавових зерен, а їхній добробут безпосередньо залежить від глобального попиту на каву.

В динаміці виробництва кави у 2014–2022 рр. зросло від 149077 до 172842 тис. 60-ти кг мішків, у т. ч. арабіки від 86218 до 95318 тис., а робусти від 62796 до 77524 тис. 60-ти кг мішків (табл. 1).

Загальне виробництво кави описується степеневою функцією з високим значенням коефіцієнта апроксимації (R^2), що становить 0,8403 (рис. 1).

Каву арабіка отримують із рослини *Coffea Arabica*, яка в основному зустрічається в гірських районах таких країн, як Ємен, Кенія та Ефіопія. Арабіка – це кава преміум класу з солодким і м'яким смаком, з ароматами цукру, фруктів і ягід в палітрі.

В сегменті кавових зерен на світовому ринку домінує арабіка з часткою ринку 70%. Тому великі споживачі та кав'ярні вибирають найкращі кавові суміші для кавових зерен арабіки. Проте вона характеризується циклічністю виробництва, що відбувається унаслідок змін клімату та скорочення кавових плантацій. Особо критична ситуація склалася в Ефіопії, на історичній батьківщині кави, де при підвищенні світової температури на чотири градуси площі її вирощування скоротитися на 60%. Схожа ситуація спостерігається в Бразилії. Тому світове виробництво кави арабіка описується рівнянням степеневої функції зі значно нижчим коефіцієнтом апроксимації (R^2), який далеко нижчий за одиницю і дорівнює 0,326 (рис. 2).

Каву робуста вирощують в країнах Центральної Америки, найбільше в Гондурасі і

Таблиця 1

Динаміка світового виробництва кави, млн 60-ти кг мішків

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022 р. до 2014 р., %
Загальне виробництво	149,1	152,1	157,7	163,7	172,5	165,0	175,3	167,2	172,8	115,9
арабіка	86,2	88,4	102,1	95,7	102,7	92,6	105,3	94,2	95,3	110,6
робуста	62,8	63,7	55,5	68,0	69,8	72,4	70,1	73,1	77,5	123,4

Джерело: [6–12]

Рис. 1. Динаміка фактичного та теоретичного світового виробництва кави

Джерело: розроблено автором

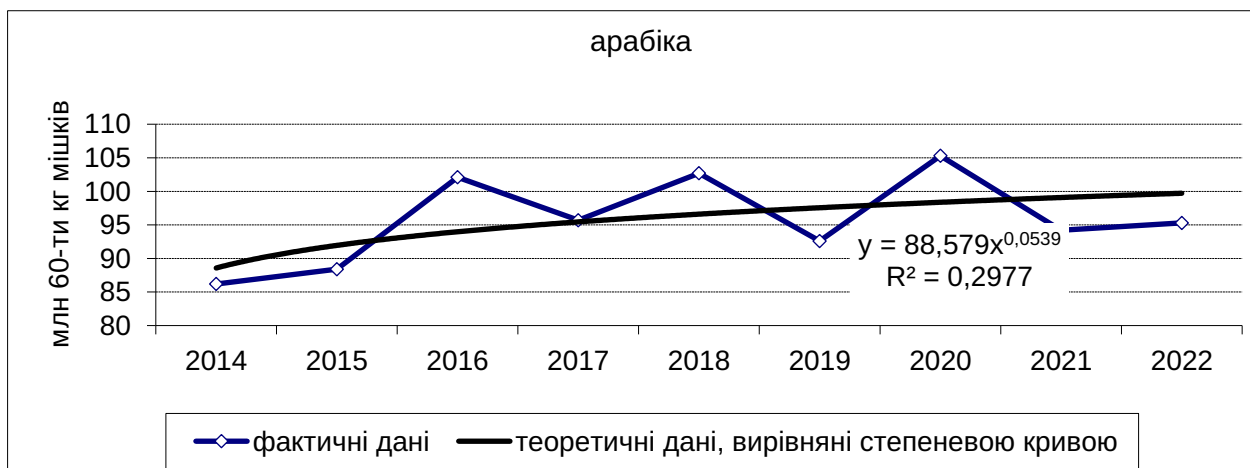

Рис. 2. Фактичне і теоретичне світове виробництво кави арабіка в динаміці

Джерело: розроблено автором

Гватемалі, в країнах Азії у В'єтнамі, Індії, Індонезії. Зерна кави робуста мають високий вміст кофеїну, що робить їх менш кислими та багаті міцнішими. На каву робуста припадає 25% світового попиту, а динаміка її виробництва характеризується більшою стабільністю в часі, порівняно з кавою арабіка. Відповідно й коефіцієнт апроксимації (R^2) степеневій функції, яка описує цю динаміку, становить 0,5335 (рис. 3).

Ідеальними для вирощування кави є кліматичні умови і географічне положення Південно-Східної Азії. Азіатсько-Тихоокеанський регіон завдяки зростанню популярності різноманітних кавових продуктів серед споживачів займає основну частку ринку, що становить понад 31%. Кавова культура та досвід виробництва створили процвітаючу кавову індустрію в цьому регіоні.

Ринок кави за якістю поділяється на дві основні категорії:

- масовий ринок, що включає в основному недорогі товари, які продаються через продуктові роздрібні торгові точки та магазини. Масове споживання кави скорочується приблизно на 5% на рік, оскільки люди різного віку віддають перевагу спеціалізованій каві поза домом. Магазини роздрібної торгівлі продовольчими товарами пропонують споживачам більше вибору кави преміум-класу та співпрацюють із спеціалізованими обсмажувачами кави, захоплюючи все більшу частку каналів продажу масового ринку;

- Speciality Coffee характеризується високоякісним продуктом із фірмовими знаками. Нині існує дві підкатегорії, які роблять позиціонування більш розмитим: кави Premium і Specialty.

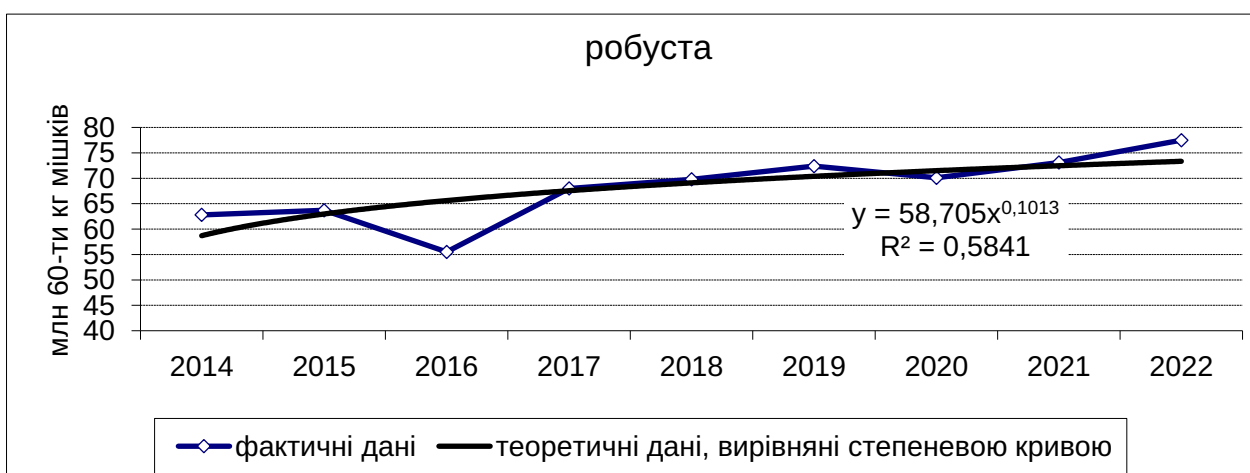

Рис. 3. Фактичне і теоретичне світове виробництво кави арабіка в динаміці

Джерело: розроблено автором

У сегментації ринку кави, що характеризується значною й неоднорідною групою одержувачів, найдоцільніше використовувати аналітичну процедуру та процедуру прийняття рішень. Процедура походить від спрощеної сегментації Е.І. Маккарті і базується на чотирьох основних кроках [12]: вибір критеріїв сегментації; розробка сегментних профілів; розробка критеріїв оцінки привабливості сегмента; вибір цільових сегментів.

Сегментація ринку кави за сортами включає арабіку, робусту та бленд (суміш), а за типом продукту – каву в зернах, мелену каву, розчинну каву, каву в капсулах, спеціальну каву тощо. Дані про канали збуту базуються на каналах розподілу: через магазини та поза магазинами.

Не магазинний сегмент домінував на ринку кави у 2022 році та за прогнозами й надалі розвиватиметься швидкими темпами. Багато компаній перейшли в Інтернет у відповідь на COVID-19. Інтернет-магазини все більше стають нормою для європейських покупців, а висококласні роздрібні торговці вийшли в Інтернет.

На основі типу продукту, сорту, каналу та географії збуту ринок кави сегментовано наступним чином (рис. 4).

Нині спостерігається значне зростання попиту на каву. За оцінками фахівців, щороку споживається близько 166,5 млн мішків кави. З усього населення планети, що становить 8,08 млрд осіб, понад 1 млрд осіб п'ють каву щодня. За останні 50 років обсяг ринку кави

зріс на 150%. Очікується, що середній обсяг на людину в сегменті кави у 2023 р. становитиме 0,98 кг [13]. Ціна на якісні зерна кави за останні 14 років зросла на 400%. Великі корпорації та дилери витрачають в середньому до 2,5 дол. США за фунт зерен.

На Європу припадає 35% світового ринку. Другим за обсягом споживання кави, що становить 2900 тонн, є Азіатсько-Тихоокеанський регіон. Оскільки попит на каву в цьому регіоні зростає завдяки збільшенню споживання кави в Китаї, Індії та на Філіппінах в найближчі 5 років він випередить Європу. Північна Америка споживає 4860 тонн кави, а Південна Америка – 1630 тонн. Попит на каву в Північній і Південній Америці протягом останніх чотирьох років був постійним.

Очікується, що в Європі Німеччина буде домінувати на ринку кави в прогнозований період завдяки збільшенню кількості кав'ярень, невеликих резидентних брендів, невеликих обсмажувачів і бариста. У Північній Америці США домінують у регіоні через збільшення споживання кави поза домом.

До 2025 року 84% витрат і 21% обсягу споживання в сегменті кави буде пов'язано зі споживанням поза домом, тому ключовими гравцями в кавовій індустрії вважаються великі мережі кав'ярень. Найбільшою мережею кав'ярень з позицій прибутку є Starbucks, яка генерує понад 23,5 млрд дол. США на рік.

У 2022 р. ринки фірмових кав'ярень Європи та США оговталися після тривалого рівня обмежень торгівлі через пандемію.

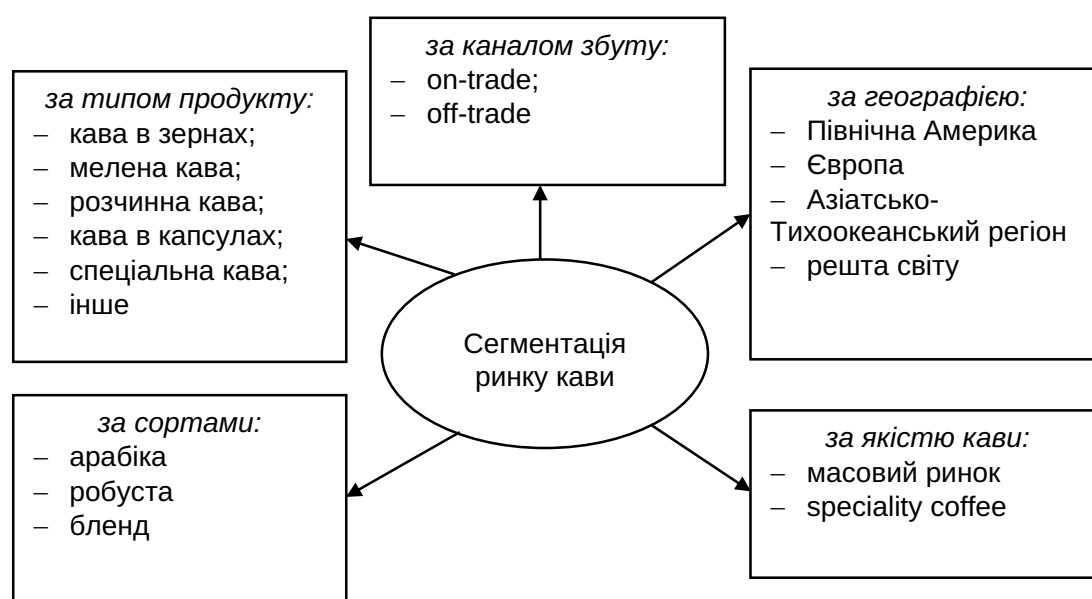

Рис. 4. Сегментація ринку кави

Джерело: розроблено автором на основі [8; 13]

Дослідження World Coffee Portal показали, що 29 із 40 найбільших європейських ринків розширилися торговельними точками. Так, ринок Великобританії зріс на 3,5% і досяг 9540 магазинів, а ринок фірмових кав'ярень становив 6 млрд дол. США. Project Café USA 2023 показує, що ринки фірмових кав'ярень на суму 45,8 млрд дол. США зросли у 2021–2022 рр. на 10% й відновили продажі на суму 4,5 млрд дол. США та 96% ринкової вартості до періоду пандемії [13].

Хоча ринок кави відрізняється між країнами, кавова галузь є високо конкурентною, оскільки вона має велику кількість споживачів і постачальників. На вартість кави на ринку впливають закупівельна ціна на сировину, коливання цін на світовому ринку, обсяги закупівлі, обсяги урожаю і курс валюти, кількість посередників експортної кави, споживчі тощо. Отже, ринок кави схильний до впливу великої кількості чинників, що зумовлює широкий спектр проблем, на основі яких формуються такі сучасні тренди:

1) формування ціни на каву на біржі, що негативно впливає на економічну доцільність вирощування якісної кави фермерами, які ніяким чином не можуть впливати на формування вартості власного продукту й вимушені відштовхуватися виключно від ціни торгів;

2) щорічне випередження світового споживання кави її виробництва на 360 тис. тонн, що становить 5%. З 2021 року дефіцит досяг 1/3 від загального споживання у зв'язку зі зростанням споживання на 27% [14]. Отже ціна на кінцевий продукт і далі зростатиме, якщо не можливо буде розширити географію вирощування кавових зерен;

3) стимулювання урбанізацією таких проблем, як зростання попиту на землю під каву та продаж плантацій під забудову, пошук молоддю сфер діяльності та прикладання праці поза межами виробництва кавових зерен;

4) зростання попиту на сертифіковану кавову продукцію. Виробництво кави і її походження привернули увагу клієнтів протягом останніх кількох років у зв'язку з потребою у довірі. Занепокоєння клієнтів щодо бідності, соціальної несправедливості та шкоди для навколишнього середовища компенсується сертифікацією і формує поняття «екологічної кави»;

5) поширення «моди» на органічну каву, корисні добавки до кави, каву без цукру, каву з маслом або вершками як відповідь на тренди у здоровому способі життя, а також на висо-

коякісну каву з оцінкою чашки понад 80 балів та холодні кавові напої [15];

6) надання значення походженню зерен кави, адже кава реагує своїми смаковими якостями на склад ґрунту, кліматичні умови, висоту над рівнем моря, змінює свої органолептичні показники згідно умов вирощування. Один і той же вид і навіть сорт кави може значно змінювати свої смакові характеристики в залежності від кількості опадів, сонячних днів, а також складу ґрунту. Вважають, що найкращу каву найвищої якості отримують із зерен одного походження. Останнім часом бренд кавового зерна починає переважати. Якщо раніше змішування різних видів кави було засобом покращення смаку і зниження витрат, то нині баристи світу використовують суміші настільки ефективними способами, що вона набуває найзбалансованішого смаку;

7) зростання ринку обладнання для приготування одночашкової кави на попит домашнього кавоваріння. Кавові стручки та капсули є основною рушійною силою цієї зміни. За даними Fier Markets, очікується, що до 2025 року світовий ринок таких машин зросте майже вдвічі – до 29,2 млрд дол. США.

Безумовно, що тривалість трендів покаже час, але можна з упевненістю зазначити, що популярність справедливого трудового законодавства, екологічних кав'ярень і якісної кави – це тенденції, які спостерігаються протягом багатьох років.

Кавове споживання України у 2021 р. становило 3,97% від світового (6,57 млн 60-кг мішків). За останні 10 років Україна стала однією з найдинамічніших кавових країн світу. Особливо споживання кави характерно для великих міст. Регіонами-лідерами з реалізації кави є м. Київ, Харківська і Дніпропетровська області, а також західні регіони України. За статистикою, роздрібний товарообіг кави в Україні у 2021 р. становив 7,88 млрд грн, або 271,8 млн дол. США за воєнним курсом гривні [16].

Війна в Україні не призвела до дефіциту сировини для виробництва кави, а зростання ціни на кавові зерна не мало серйозного впливу на виробників і експортерів кави, оскільки ціни на каву також зросли у 2022 р. Отже прямий вплив війни в Україні на конкуренцію за каву досить незначний [17].

В Україні попит на каву забезпечується виключно за рахунок імпорту (табл. 2).

За період 2012–2021 рр. імпорт кави в Україну зріс більш ніж у 2 рази й описується поліноміальною функцією трендового рівняння з коефіцієнтом апроксимації $R^2 = 0,9559$.

Таблиця 2

Динаміка експорту та імпорту кави в Україні

Рік	Імпорт		Експорт	
	обсяг, тонн	тис. дол. США	обсяг, тонн	тис. дол. США
2012	23343,3	—	243,6	—
2013	26462,8	—	340,5	—
2014	24258,1	—	256,8	—
2015	23628,2	—	134,1	—
2016	29735,1	94629,0	162,0	918
2017	30950,6	106599,9	166,3	1073,3
2018	39793,8	128383,5	254,6	1767
2019	44683,8	144199,5	226,7	1559,2
2020	48419,1	166313,0	365,6	1806,3
2021	51015,5	181436,1	284,5	1964,4
2021 р. до 2012 р., %	218,5	—	116,8	—

Джерело: розраховано за даними [18]

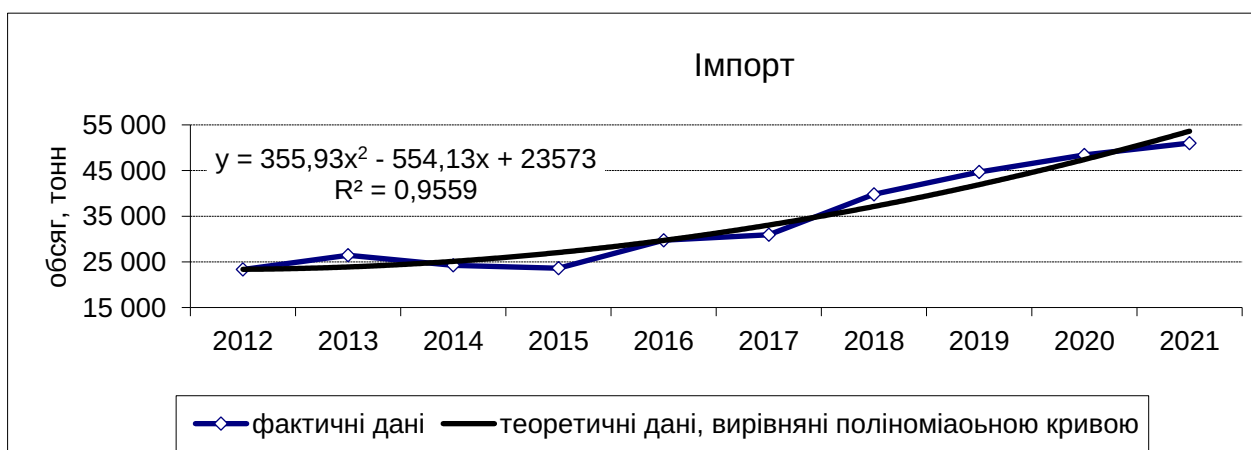

Рис. 5. Динаміка фактичного й теоретичного імпорту кави в Україні

Джерело: розроблено автором

Експорт кави з України за досліджуваний період зріс на 16,8%. Для аналізу тенденцій на основі динамічного ряду з урахуванням закономірностей, що склалися за період 2012–2021 рр., застосовано параболу зі значенням коефіцієнта апроксимації (R^2) 0,4219.

Щодо структури імпорту кави, то у 2020 році несмажена кава з кофеїном становила 64,3% загального обсягу, яку на внутрішньому ринку обсмажують у вітчизняних ростерах. Імпортована смажена кава з кофеїном становила 35,3% [8]. Найбільші країни-експортери кави до України представлені в табл. 3.

У великих містах кожен українець в середньому випиває до 15 чашок кави на тиждень (1,5 кг кави на особу в рік), більше третини з

них – натуральна кава, приготовлена вдома або придбана в кав'ярнях. Наразі імпорт натуральної кави перевищив 35% і продовжує зростати у загальному обсязі ввезення кави до країни [8]. Доказами кавового буму в Україні є якість пропонованої кави, динамічний попит, якісні ростерні міжнародного рівня, розвиток професії бариста, різноманіття методів її заварювання та споживання тощо.

У Європі є міста, де можна знайти не більше трьох хороших кав'ярень. У Києві їх не менше тридцяти. На заході України, особливо у Львові існує власна кавова традиція. Місцева мережа обсмажувальних та кав'ярень «Світ Кави» вважається еталоном в українському середовищі обсмажувачів. У Харкові є

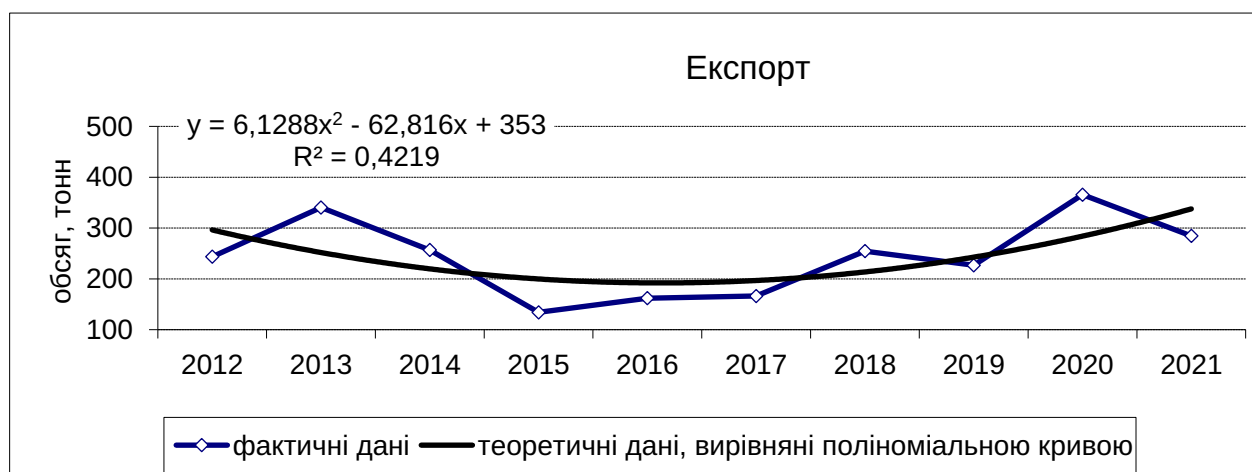

Рис. 6. Фактичне й теоретичне значення експорту кави з України в динаміці

Джерело: розроблено автором

добре розвинена школа бариста. Foundation Coffee Roasters і Funt Kavy – найвідоміші, але не єдині ростерні в Одесі та Дніпрі [20].

Таблиця 3
Найбільші країни-експортери кави в Україну, 2020 р.

№ з-п	Країни	%	дол. США
1	Польща	23	37,8
2	Італія	15	25,5
3	Німеччина	9	14,8
4	В'єтнам	9	14,6
5	Бразилія	7	12,4

Джерело: [19]

Поза домом пересічний українець випиває близько 100 чашок кави на рік. Все більше українців віддають перевагу натуральній зерновій каві, частка якої становить нині 21,4%. За сегментами споживання кави у 2022 році мало таку структуру: в офісах – 24,4%; в кав'ярнях – 22,7%; вдома – 52,9%. Водночас на ринку кав'ярень в Україні простежуються такі тенденції [21].

- збільшення попиту на натуральну каву в зернах, замість розчинної;
- зростання імпорту кави за останні 5 років на 63% з подальшим насиченням ринку;
- збільшення попиту на каву з собою та каву на виніс;
- збільшення попиту на безлактозне та рослинне молоко під час приготування кави;
- перехід на еко-тренди (своя склянка, відмова від пластикових трубочок та кришок);

- поширення популярності кав'ярень, я яких можна не лише випити кави, а й купити мелену або зернову каву в упаковці, розробленій спеціально для конкретного кафе;
- зменшення споживання кави влітку на 2–4%;
- зростання кількості офіційних імпортерів кави при зменшенні обсягів контрабанди;
- зростання попиту на нові смаки та нові коктейлі;
- зростання вимог не лише до кави, а також до сервісу кав'ярень;
- зростання у клієнтів лояльності до конкретних кав'ярень.

Нині споживачі стали більш чутливі до якості кави. Зростає кількість європейських споживачів, які сприймають виробників кави як майстрів своєї справи, а не як звичайних фермерів, і готові платити за високоякісну каву вищу ціну. Зростання кількості кав'ярень, бариста та місцевих брендів кави також є свідченням постійно поширення популярності спеціальної кави. Однією з причин виникнення такої тенденції та її передбачуваного продовження стало постійне зростання кількості інновацій у кавовій індустрії, особливо у сфері агрономії. Ці невеликі та поступові інновації в агрономічних технологіях у поєднанні з кращими практиками управління фермами та догляду за рослинами підвищують урожайність, обсяги виробництва та якість кавових зерен для звичайної та спеціальної кави.

До спеціальної належить кава найвищої якості, яка зазвичай включає весь ланцюжок постачання та використання кави одного походження або одного сорту. За 100-бальною шкалою огляду, спеціальна кава отри-

мує 80 і більше балів. Кава спеціального призначення – це кава виняткової якості, яка вирощена і приготовлена на значно вищому за стандарт рівні. Ерна Кнутсен ввела цей термін у випуску Tea & Coffee Trade Journal у 1974 р. [22].

Спеціальна кава має ряд переваг щодо підвищення рівня енергії для спалювання жиру, покращення фізичної працездатності, боротьби з депресією. Водночас вона є хорошим джерелом антиоксидантів, використовується разом з іншими енергетичними напоями як альтернатива безалкогольному напою. Розробка нових рецептур із поліпшеними смаковими якостями, інноваційні рецептури, збільшення терміну зберігання та придатності зміцнюють світовий ринок спеціальної кави.

Глобальний ринок спеціальної кави у 2021 році оцінювали в 28,4 млрд дол. США. Очікується, що до 2028 року він досягне рівня 71,2 млрд дол. США Одними з основних факторів, що сприяють зростанню світового ринку спеціальної кави є збільшення її споживання доповненого зростаючою кількістю спеціалізованих кав'ярень.

Безумовно, що звичайна кава ще довгий час залишатиметься домінуючим сегментом ринку кави в найближчі роки, але домінування на ринку спеціальної кави стало лише питанням часу. Згідно з даними African Journal of Hospitality and Leisure, 81,3% учасників дослідження віддали перевагу спеціальним кав'ярням, а не мережам кав'ярень, а 62%

респондентів – фірмовій каві. Щотижня відвідуючи спеціалізовану кав'ярню, вони випивали, принаймні, дві-три чашки на тиждень спеціалізованої кави [9].

Для українського ресторанного бізнесу основними серед постачальників свіжообсмаженої кави преміум-класу виступають: Фунт кави; Foundation Coffee Roasters; Mad Heads Coffee Roasters; 3 Champs roaster; Висока Кава; Slurp Coffee Roasters; Radio Kava; Butik та ін. Структуру постачальників кави для Skrepkiy Coffee наведено у табл. 4.

Серед різноманіття сортів кави лише незначна частка з них може бути віднесена до елітних (гран крју). Це добірні кавові зерна арабіки одного врожаю, зібрані з плантацій понад тисячу метрів над рівнем моря у Центральній і Південній Америці, Африці та південно-східній Азії. На мішках з такою кавою обов'язково вказується країна-виробник, назва плантації і рік збору врожаю. Перевагами цієї кави є стабільність незабутнього витонченого смаку і унікальність аромату. Ціна елітних сортів кави висока, але купити її можна лише на аукціонах, або під замовлення.

Клієнти, які обирають споживання кави як культуру та спосіб життя, спостерігають за кавовими тенденціями і готові платити вищу ціну за ексклюзивну каву. Це люди з високими доходами, а відвідування кав'ярні для них – засіб покинути офісні приміщення, поспілкуватися та підбадьорити себе смачною якісною кавою.

Таблиця 4

Структура постачальників кави для Skrepkiy Coffee

Ростерна-постачальник	Призначення зерна	Сорт зерна
3 Champs roaster	під еспресо	Руанда Інзову. У смаку: молочний шоколад, грейпфрут і червона смородина. Руанда Гашеке. У смаку: Черешня, агрус, чорна смородина.
	під фільтр	Мікролоти, такі, як Гондурас, Ефіопія, Кенія, Коста Ріка
Висока кава	під еспресо	Колумбія Уіла. У смаку: нотки червоного яблука, темного винограду і какао.
	під фільтр	Мікролоти, такі, як Гондурас, Руанда, Перу, Ефіопія
Slurp Coffee Roasters	під еспресо	Ефіопія Ненсебо. У смаку: абрикос, бергамот, шоколадний ликер, маракуйя, ананас, полуниця, білі квіти.
	під фільтр	Колумбія Вуш Вуш (SCA 87). У смаку: малина, маракуйя, папайя. Ефіопія шантавене (SCA 88,25). У смаку: тропічні фрукти, грейпфрут.

Джерело: розробка автора

Висновки. За період з 2014–2022 рр. світове виробництво кави зросло на 15,9%, у т.ч. арабіки на 10,6%, а робусти на 23,4% при щорічному випереджанні світового споживання її виробництва на 5%, що становить 360 тис. тонн. Ціна на якісні зерна кави за останні 14 років зросла на 400%.

На виробництво кави впливають такі чинники, як скорочення площ вирощування кавових дерев у зв'язку з продажем плантацій під забудову при зростанні попиту на землю та зміни клімату. Якщо неможливо буде розширити географію вирощування кавових зерен, то ціна на кінцевий продукт й надалі зростатиме.

Збільшення споживання кави у 2021 році на 27% зумовило її дефіцит 1/3 загального обсягу при скороченні масового споживання кави на 5% на рік й наданні переваги споживачами спеціалізованої кави поза домом. Очевидно, не магазинний сегмент ринку кави й надалі розвиватиметься швидкими темпами.

Зростання попиту на сертифіковану, органічну та елітну каву викликано потребою довіри та переважанням бренду кавового зерна, що включає не лише сорт, а його походження з країни-виробника, назву плантації, рік збору врожаю. Хоча звичайна кава ще

довгий час залишатиметься основним сегментом ринку кави, домінування на ринку спеціальної кави стає лише питанням часу.

Глобальний ринок спеціальної кави у 2021 році оцінювали в 28,4 млрд дол. США. Очікується, що до 2028 року він досягне рівня 71,2 млрд дол. США Одними з основних факторів, що сприяють зростанню світового ринку спеціальної кави є збільшення її споживання та кількості фірмових кав'ярень.

Війна в Україні не спричинила дефіциту сировини для виробництва кави, хоча попит на каву забезпечується виключно за рахунок імпорту, а зростання ціни на кавові зерна не мало серйозного впливу на виробників і експортерів кави. У 2021 році споживання кави становило майже 4% від світового.

За період 2012–2021 рр. імпорт кави в Україну збільшився на 218,5%, а експорт – на 16,8%. Роздрібний товарообіг кави у 2021 р. становив 7,88 млрд грн, або 271,8 млн дол. США за воєнним курсом гривні. Одним з головних факторів зростання цього ринку є збільшення кількості спеціалізованих кав'ярень.

Подальших досліджень потребує дослідження сегментації ринку кави в Україні в умовах змін вимог, смаків і уподобань споживачів та підвищення рівня конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Духницький Б. В. Основи функціонування ринку кави та чаю в Україні. *Економіка АПК*. 2016. № 2. С. 59–62.
2. Воробйов К., Гуржій Н. Ринок кави в Україні: тенденції та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-67>
3. Вітюк А. В., Залевська А. О. Аналіз розвитку ринку кавових напоїв в Україні. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 4. С. 72–80. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.4.72.80>
4. Громик О. Аналіз сучасного стану кавової індустрії в Україні. *Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації*. 2022 Том 5, № 2. С. 250–264. DOI: [10.31866/2616-7468.5.2.2022.270105](https://doi.org/10.31866/2616-7468.5.2.2022.270105)
5. Косар Н. С., Кузьо Н. Є., Сворень О. М. Дослідження галузевої структури на ринку кави України. *Економіка та управління підприємствами*. 2022. Вип. 63. С. 62–67. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct63-12>.
6. Карнаушенко О. С. Кавова індустрія в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 2(19). С. 103–109. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-18>
7. Coffee Market Research Report Information Source: *Market Research Future*. URL: <https://www.marketresearchfuture.com/reports/coffee-market-6889> (дата звернення: 20.06.2024).
8. Global Coffee Market: Analysis By Product Type, By Coffee Bean Type, By Region Size and Trends with Impact of COVID-19 and Forecast up to 2027. *ReportLinker*, 2022. URL: <https://www.globenewswire.com/news-release/2022/10/10/2530828/0/> (дата звернення: 23.06.2024).
9. Global Specialty Coffee Market. *Specialty Coffee Market*, 2023. URL: <https://www.adroitmarketresearch.com/industry-reports/specialty-coffee-market> (дата звернення: 24.06.2024).
10. Guzman F. Teaching Market Segmentation: The Eight Step Process // *International Journal of Higher Education Management (IJHEM)*. Vol. 1, Number 2. February, 2015. URL: https://ijhem.com/cdn/article_file/i-2_c-12.pdf (дата звернення: 24.06.2024).
11. Coffee Beans Market. *Imarcgroup*. URL: <https://www.imarcgroup.com/coffee-beans-market> (дата звернення: 24.06.2024).

12. Maciejewski G., Mokrysz S., Wróblewski L. Segmentation of Coffee Consumers Using Sustainable Values: Cluster Analysis on the Polish Coffee Market. *Marketing of Sustainable Food and Drink*. 24 January, 2019. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/3/613>
13. Coffee Market: Global Industry Analysis and Forecast (2024-2030). URL: <https://www.maximizemarketresearch.com/market-report/global-coffee-market/110762/> (дата звернення: 26.06.2024).
14. Hague, P., Harrison, M., Cupman, J., Truman, O. *Market Research in Practice*. London, Philadelphia, New Delhi: Kogan Page, 2021. 392 p.
15. Gunter M. Coffee Market Trends You Need to Know in 2024! 31 Jan, 2024. URL: <https://coffeeaffection.com/coffee-market-trends>.
16. Вплив російської війни в Україні на кавовий ринок України та світу. *Coffee Story*, 2024. URL: <https://coffeestory.in.ua/uk/articles/industriya/vliyanie-rossiiskoi-voiny-v-ukraine-na-kofeinyi-rynok-ukrainy-i-mira> (дата звернення 26.06.2024).
17. What is the impact of the war in Ukraine on exports of coffee? *Market information*, 04 October, 2022. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/coffee/what-impact-war-ukraine-exports-coffee> (дата звернення: 26.06.2024).
18. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу. Продукти рослинного походження. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/e_iovt/arh_iovt2022.htm (дата звернення: 22.06.2024).
19. Хмельницька Ю. За п'ять років Україна збільшила імпорт кави на 63%. *Investory News*. 4. лют. 2021. URL : <https://investory.news/za-pyat-rokiv-ukraina-zbilshila-import-kavi-na-63>
20. Druziuk Y. Ukrainian coffee culture is booming, and here is why. *European coffee trip*. 24 May, 2018. URL: <https://europeancoffeetrip.com/ukrainian-coffee-culture>
21. Аналіз ринку кав'ярень Києва, 2022 рік. *Pro Consulting*. жовт. 2022. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-kofeen-kieva-2022-god> (дата звернення: 22.06. 2024).
22. Kapoor R. Specialty Coffee Market: Specialty Coffee Market Size, Share & Trends Analysis Report. 14 June, 2022. URL: https://brandessenceresearch.com/food-and-beverage/specialty-coffee-market-size?Guru_Linkedin

REFERENCES:

1. Dukhnytskyi, B. V. (2016). Osnovy funktsionuvannia rynku kavy ta chaisu v Ukraini [Basics of functioning of the coffee and tea market in Ukraine]. *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 59–62.
2. Vorobjov, K. and Gurzhij, N. (2022). Rynok kavy v Ukraini: tendenciyi ta perspektyvy [Coffee market in Ukraine: trends and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-67>
3. Vityuk, A. V. and Zalyevska, A. O. (2023). Analiz rozvytku rynku kavovykh napoyiv v Ukraini [Analysis of the development of the coffee drinks market in Ukraine]. *Innovation and Sustainability*, vol. 4, pp. 72–80. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.4.72.80>
4. Gromyk, O. (2022). Analiz suchasnogo stanu kavovoi industrii v Ukraini. [Analysis of the current state of the coffee industry in Ukraine]. *Restaurant and hotel consulting. Innovations*, tom 5, vol. 2, pp. 250–266.
5. Kosar, N. S., Kuz'o, N. Ye. and Svoren, O. M. (2022). Doslidzhennia haluzevoi struktury na rynku kavy Ukrainy. [Study of the industry structure in the coffee market of Ukraine] *Economics and management of enterprises*, vol. 63, pp. 62–67. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct63-12>
6. Karnaushenko, A. S. (2020). Kavova industriia v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Coffee industry in Ukraine: current state and development prospects]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 2(19), pp. 103–109. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-18>
7. Market Research Future (2023). Coffee Market Research Report Information Source: Available at: <https://www.marketresearchfuture.com/reports/coffee-market-6889> (Accessed 20 June 2024).
8. ReportLinker (2022). Global Coffee Market: Analysis By Product Type, By Coffee Bean Type, By Region Size and Trends with Impact of COVID-19 and Forecast up to 2027. Available at: <https://www.globenewswire.com/news-release/2022/10/10/2530828/0/> (Accessed 23 June 2024).
9. Specialty Coffee Market (2023). Global Specialty Coffee Market. Available at: <https://www.adroitmarketresearch.com/industry-reports/specialty-coffee-market> (Accessed 24 June 2024).
10. Guzman, F. (2015). Teaching Market Segmentation: The Eight Step Process. *International Journal of Higher Education Management (IJHEM)*. Vol. 1, Number 2, February. Available at: https://ijhem.com/cdn/article_file/i-2_c-12.pdf
11. Imarcgroup (2023). Coffee Beans Market. Available at: <https://www.imarcgroup.com/coffee-beans-market> (Accessed 24 June 2024).

12. Maciejewski, G., Mokrysz, S. and Wróblewski, L. (2019). Segmentation of Coffee Consumers Using Sustainable Values: Cluster Analysis on the Polish Coffee Market. *Marketing of Sustainable Food and Drink*, 24 January. Available at: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/3/613>
13. Coffee Market: Global Industry Analysis and Forecast (2024-2030). Available at: <https://www.maximizemarketresearch.com/market-report/global-coffee-market/110762/> (Accessed 26 June 2024).
14. Hague, P., Harrison, M., Cupman, J., Truman, O. (2021). *Market Research in Practice*. London, Philadelphia, New Delhi: Kogan Page.
15. Gunter M. (2024). Coffee Market Trends You Need to Know in 2024! 31 Jan. Available at: <https://coffeeaffection.com/coffee-market-trends> (Accessed 26 June 2024).
16. Coffee Story (2024). Vplyv rosijskoyi vijny v Ukrayini na kavovyj rynek Ukrayiny ta svitu [The impact of the Russian war in Ukraine on the coffee market of Ukraine and the world]. Available at: <https://coffeestory.in.ua/uk/articles/industriya/vliyanie-rossiiskoi-voiny-v-ukraine-na-kofeinyi-rynok-ukrainy-i-mira> (Accessed 26 June 2024).
17. Market information (2022). What is the impact of the war in Ukraine on exports of coffee? 04 October. Available at: <https://www.cbi.eu/market-information/coffee/what-impact-war-ukraine-exports-coffee> (Accessed 26 June 2024).
18. Ukrstat (2022). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. Zovnishnya torgivlya okremymy vydamy` tovariv za krayinamy svitu. Produkty roslynnogo poxodzhennya [State Statistics Service of Ukraine. Foreign trade of certain types of goods by countries of the world. Products of plant origin]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/e_iovt/arh_iovt2022.htm (Accessed 22 June 2024).
19. Melnychka, Yu. (2021). Za pyat rokiv Ukrayina zbilshyla import kavy na 63% [Over five years, Ukraine increased coffee imports by 63%]. *Investory News*, 4 Feb. Available at: <https://investory.news/za-pyat-rokiv-ukraina-zbilshyla-import-kavi-na-63> (Accessed 22 June 2024).
20. Druziuk Y. (2018). Ukrainian coffee culture is booming, and here is why. *European coffee trip*. 24 May. Available at: <https://europeancoffeetrip.com/ukrainian-coffee-culture> (Accessed 22 June 2024).
21. Pro Consulting (2022). Analiz rynku kavyaren Kyeva, 2022 rik. Zhovt. [Market analysis of coffee shops in Kyiv, oct.]. Available at: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-kofeen-kieva-2022-god> (Accessed 22 June 2024).
22. Kapoor R. (2022). Specialty Coffee Market: Specialty Coffee Market Size, Share & Trends Analysis Report. 14 June. Available at: https://brandessenceresearch.com/food-and-beverage/specialty-coffee-market-size?Guru_Linkedin (Accessed 22 June 2024).